

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุเฉลี่ย 43.2 ปี จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.2 คน เลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักและอาศัย อยู่ในเขตน้ำฝน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 38.2 ไร่ มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 118,884.10 บาท ต่อครัวเรือน แบ่งเป็นรายได้จากการเลี้ยงโคนมเฉลี่ยต่อปี 90,836.90 บาทต่อครัวเรือน เกษตรกรทุกรายมีภาระหนี้สิน โดยมีจำนวนหนี้เฉลี่ย 279,768.80 บาทต่อครัวเรือน แบ่งเป็น เงินกู้เพื่อเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 234,975.00 บาทต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองจะไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนด

สภาพการเลี้ยงโคนม พบว่าเกษตรกรเลี้ยงโคนมมาเป็นเวลาเฉลี่ย 5.9 ปี ส่วนใหญ่ เห็นว่าน่าจะมีรายได้ดีจึงตัดสินใจเลี้ยงโคนม มีแรงงานเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 2.6 คนต่อครัวเรือน แรงงานหลักส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ใช้พื้นที่เลี้ยงโคนมเฉลี่ย 20.3 ไร่ต่อฟาร์ม ปลูกหญ้าเฉลี่ย 15.4 ไร่ต่อฟาร์ม เกษตรกรมีโคนมเฉลี่ย 17.8 ตัวต่อฟาร์ม เป็นโครีดนมเฉลี่ย 7.0 ตัวต่อฟาร์ม ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ลูกผสมไฮลอสไตน์ฟรีเปียน นิยมเลี้ยงแบบปล่อยลาน มีการฉีดวัคซีนและให้ยาถ่ายพยาธิทุกปี นิยมผสมพันธุ์โคนมด้วยวิธีผสมเทียม ฟาร์มส่วนใหญ่มีปัญหาแม่โคผสมติดยาก นิยมใช้อาหารข้นสำเร็จรูปชนิดอัดเม็ดเลี้ยงโคนม เกษตรกรมีหญ้าสดให้โคเฉลี่ย 5.8 เดือนต่อปี ให้อาหารขี้มูลและเปลือกของฝักถั่วเหลือง เป็นอาหารหยาบเมื่อขาดหญ้าสด มีปัญหาอาหารข้นราคาแพงและอาหารหยาบคุณภาพต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีรีดนมด้วยมือ ทำความสะอาดตัวแม่โคด้วยน้ำและทำความสะอาดเต้านมโคด้วยน้ำผสมน้ำยามาเช็ดเป็นบางครั้ง เกษตรกรจดบันทึกประวัติการผสมพันธุ์ทุกครั้ง แต่มีการจดบันทึกประวัติการให้นมเป็นบางครั้ง

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การเลี้ยงโคนมลงทุนสูง ต้องกู้เงินมาลงทุน พื้นที่เลี้ยงโคนมที่ดีต้องเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง มีดินคุณภาพดี มีน้ำเพียงพอ แต่ไม่ควรเป็นที่ดอนทั้งหมด สมาชิกในครัวเรือนจะต้องให้ความร่วมมือและสับเปลี่ยนกันเลี้ยงโคได้ อย่างน้อยวันละ 2 คน แรงงานหลักควรเป็นผู้ชาย มีความรู้ด้านรักษาพยาบาลโคนมและผสมเทียมโคนมได้ ควรต้องได้รับการฝึกอบรมการเลี้ยงโคนม เกษตรกรเห็นว่าพันธุ์โคนมที่ได้รับการส่งเสริมกินพืชอาหารสัตว์ในท้องถิ่นได้ดีและให้นมดี แต่ผสมติดยาก และทนต่ออากาศร้อนได้ไม่ดี การเริ่มต้นเลี้ยงโครีดนม 5 ตัวเหมาะสมกับเกษตรกรรายใหม่ และสามารถทำเป็นอาชีพหลักควบคู่กับการเกษตรอื่นได้ เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าก่อนรับโคนมเข้าฟาร์มต้องจัดทำแปลงหญ้าให้เพียงพอ เกษตรกรเห็นด้วยว่าสหกรณ์เป็น

แหล่งแลกเปลี่ยนความรู้ที่ดี แต่การประสานงานของกรรมการยังไม่ดีพอ และเห็นว่าราคาน้ำนมดิบไม่เหมาะสมกับต้นทุนการผลิต แหล่งรับซื้อมีความน่าเชื่อถือและตั้งอยู่ไม่ไกลเกินไป เจ้าหน้าที่ประจำพื้นที่มาทำการป้องกันโรคระบาดอย่างต่อเนื่อง แต่มารักษาพยาบาลโคนมที่ป่วยไม่ต่อเนื่อง และมาผสมเทียมไม่ตรงเวลาที่เหมาะสม จัดน้ำเชื้อพ่อพันธุ์มาให้ไม่ตรงตามที่ต้องการ เกษตรกรเห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมฯรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แต่ไม่ให้ความสนใจในการค้นหาสาเหตุของปัญหา และไม่ติดตามแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ส่วนการให้สินเชื่อ เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้มีความเหมาะสม แต่ระยะเวลาปลอดส่งเงินต้นและคืนเงินกู้ไม่เหมาะสมกับรายได้จากโคนม

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตชลประทานกับเขตอาศัยน้ำฝน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนมในเรื่องของปัจจัยการผลิตพื้นฐาน รูปแบบการเลี้ยงโคนมที่ได้รับการส่งเสริม และการสนับสนุนการผลิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่อง การมีแรงงานในการเลี้ยงโคนมอย่างน้อย 2 คนต่อวัน, แรงงานหลักต้องเป็นชาย, ผู้เลี้ยงโคต้องได้รับการฝึกอบรม และที่ตั้งของแหล่งรับซื้อนมอยู่ไกล ซึ่งเกษตรกรในเขตชลประทานมีจำนวนสัดส่วนที่เห็นด้วยกับเรื่องต่างๆ ดังกล่าวสูงกว่าเกษตรกรในเขตอาศัยน้ำฝน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังนี้ 1) ควรแนะนำให้เกษตรกรคัดโคที่มีคุณภาพตัวออกจากฝูง, 2) ควรแนะนำให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการป้องกันโรคระบาด และการให้ยาถ่ายพยาธิโคนม, 3) ควรส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถช่วยตนเองได้ในเรื่องการรักษาพยาบาลโคนมขั้นพื้นฐาน และการผสมเทียม, 4) ควรแนะนำให้เกษตรกรรู้จักวิธีการใช้อาหารหยาบร่วมกับอาหารข้นให้มีประสิทธิภาพ, 5) ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการขยายพื้นที่ปลูกหญ้าให้มากขึ้น, 6) ควรขยายระยะเวลาคืนเงินกู้ให้เหมาะสมกับรายได้จากโคนม, 7) ควรคัดเลือกเกษตรกรที่มีแรงงานในครัวเรือนอย่างน้อยวันละ 2 คน เข้าร่วมโครงการส่งเสริม, 8) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมแก่บุคคลที่เป็นแรงงานหลักในการเลี้ยงโคนมในแต่ละครัวเรือนของเกษตรกร และ 9) ควรเน้นส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในเขตเกษตรอาศัยน้ำฝนมากกว่าในเขตชลประทาน